

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Саха сиригэр бастакы пуойас кэллэ!

От ыйын 27 күнүгэр Аллараа Бэстээх ыстаансыйатыгар пассажирдары тизээр бастакы пуойаһы көрсүү үөрүүлээх түгэнэ тосхойдо. Бу бэлиэ күнү Саха сирэ 30-тан тахса сыл кэтэстэ.

БАМ, АЯМ тутааччылара, бочуоттаах Ыалдьыттар, суруналыыстар бастакы пассажирдарынан буоллулар. Пуойас от ыйын 26 күнүгэр Алдантан хоннубута уонна Томмоһко кэлэн тохтоон, онно үөрүүлээх миитин ыытыллыбыта. Оттон сарсынны күнүгэр күнүс 13 чаас 15 мүнүүтэс Аллараа Бэстээхкэ кэллэ. Онуоха Кругобайкальскайдаагы тимир суолтан абыллыбыт, 1959 сыллаахха ончолуллубут паровоз хаһытынан пуойас кэпитин үөрүүлээх быһыыга-майгыга биллэрдэ.

Санатан эттэххэ, 1985 сыл кулунтутар 7 күнүгэр Беркаит-Томмот-Дьокүүскай хайысханан тимир суолу тутуу туһунан ССРС министризистибэтин сэбиэтин уурааба тахсыбыта. Оттон 2019 сыл от ыйын 19 күнүгэр пассажирдары, таһааһы таһар Томмот-Аллараа Бэстээх учаастагын ыстаансыйата аһыллытын туһунан Росжелдор 309 нүөмэрдээх бирикээс тахсыбыта.

Үөрүүлээх дьаһалга Саха сирин Ил Дархана Айсен Николаев, СӨ судаарыстыбаннай субэһитэ Вячеслав Штыров, Судаарыстыбаннай Дуумдьокутаата Галина Данчикова, Арасыйыа Тимир суолларын, "РЖД" ААУо бэрэстэбиитэллэрэ, тэрилтэлэр салайааччылара

кытыннылар. Бастакы пассажирскай пуойаһы Юрий Пыльцин уонна көмөлөһөөччү машинист Аллараа Бэстээхтээги транспортной техникум выпускнига Андрей Москвитин ыһтан кэллилэр.

Устуоруйаба үйэ-саас тухары инэн хаалар үөрүүлээх түгэнгэ кизэн бырагыраамалаах араас культурунай тэрээһиннэр кизгэ хойукка дьэри салбанан ыытылыннылар.

Саха сирэ, саха норуота бары өтгүнэн сайдар, аан дойдуну тилэри эргийэр, кулгааба-хараба кэниир айан аартыга арылынна. Онуоха айбыт тыл аэата, улуу бөлүһүкүт Өксөкүлээх Өлөксөй эппитини,

"Нуучча ньургунун кытта
Туруулаһар доҕор буол,
Саха саарыһын кытта
Самдайдаһар атас буол,
Үрдүк үөрэхтээхтэри кытта
Өйөнсөн үөскээ,
Барт мэйиһилээхтэри кытта

Тэннэһэн энэрдэс," дьэи эппит алгыстаах тыллара ыраах айан суола тыргыллан, саха омук сайдар кэскилэ түстөнэригэр туһуланар курдуктар.

ysia.ru

Дизайн: Роман Данилов

27 ИЮНЬ

открытие регулярного пассажирского сообщения от станции Нижний Бестях

★ Цены и время в пути указаны от ст. Нижний Бестях. Для дальних направлений - с учетом стоянки в Нерюнгри.

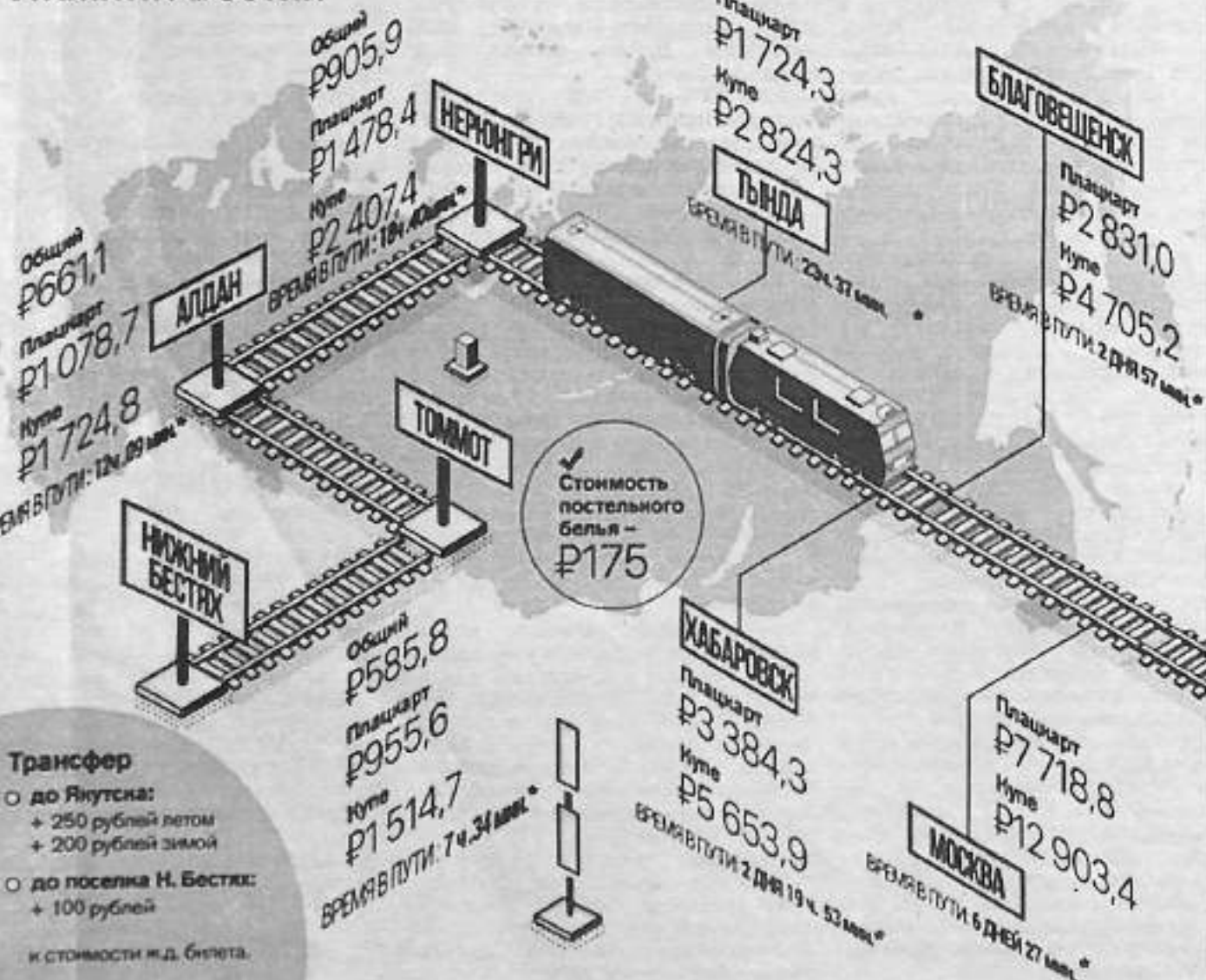
Льготные билеты

- Школьники с 01.01 по 31.05 и с 01.09 по 31.12 на проезд в плацкартных и общих вагонах
- Дети от 10 до 17 лет с 01.06 по 31.08 на проезд в плацкартных и общих вагонах

Бесплатный проезд

- Круглогодично по талонам ФСС - граждане-получатели социальных услуг (пенсионеры, ветераны, инвалиды)
- Ветераны и участники ВОВ с 01.05 по 31.05
- Сотрудники силовых структур (МВД, ФСБ, МО).

Стоимость постельного белья - **₽175**

Трансфер

- до Якутска:
+ 250 рублей летом
+ 200 рублей зимой
 - до поселка Н. Бестях:
+ 100 рублей
- и стоимости ж.д. билета.

Убаастабыллаах айанныыттар!

СӨ ГАВС кассаларыгар пуойаһынан айан билиэттэрэ (Аллараа Бэстээх ыстаансыйатыттан) атыыга табыстылар.

1. Аллараа Бэстээх-Томмот. Айанныыр кэм халандаар чуотунайа суох күнүгэр о.э. от ыйын 29, атырдьах ыйын 1 күнүгэр о.д.а. Айан бириэмэтэ - 10ч.00мүн. (олохтоох бириэмэнэн).
Купе - 2593 солк;
Плацкарт - 1731 солк.

Төттөрү айан кэмэ халандаар чуотунай күнүгэр о.э. от ыйын 30, атырдьах ыйын 2 күнүгэр о.д.а.

Айан бириэмэтэ - 19ч.00мүн. (олохтоох бириэмэнэн).
2. Аллараа Бэстээх-Алдан. Айанныыр кэм халандаар чуотунайа суох күнүгэр о.э. от ыйын 29, атырдьах ыйын 1 күнүгэр о.д.а. Айан бириэмэтэ - 10ч.00мүн. (олохтоох бириэмэнэн).
Купе - 2845 солк;
Плацкарт - 1854 солк.

Төттөрү айан кэмэ халандаар чуотунай күнүгэр о.э. от ыйын 30, атырдьах ыйын 2 күнүгэр о.д.а.

Айан бириэмэтэ - 16ч.39мүн. (олохтоох бириэмэнэн).
3. Аллараа Бэстээх-Нерюнгри. Айанныыр кэм халандаар чуотунайа суох күнүгэр о.э. от ыйын 29, атырдьах ыйын 1 күнүгэр о.д.а. Айан бириэмэтэ - 10ч.00мүн. (олохтоох бириэмэнэн).
Купе - 3664 солк;
Плацкарт - 2254 солк.

Төттөрү айан кэмэ халандаар чуотунай күнүгэр о.э. от ыйын 30, атырдьах ыйын 2 күнүгэр о.д.а.

Айан бириэмэтэ - 09ч.20мүн. (олохтоох бириэмэнэн).
Атын хайыскаларынан айан иһитиннэриилэрин, итиэннэ онлайн билиэт атытын сийилии ГАВС YAKUTIA.RU кириэн билиэххитин сөп.

Тимир суол каассаларын аадырыстара: СӨ ГАВС киин офиса: Орджоникидзе аатынан уулусса 8 нүөмэрдээх дьиэтэ. Эбии офистар: Дзержинскай аатынан уулусса 30 нүөмэрдээх дьиэтэ уонна аэрофлот 8 нүөмэрдээх каассата.

Аллараа Бэстээх каассата: Ленин аатынан уулусса 11 нүөмэрдээх дьиэтэ, телопуон нүөмэрэ: 8 (41143) 47-136.

Үчүгэй, сымнабас айаны баҕарабыт!

"СО" корп.

Оросуубулукэ бастакы Ил Дархана Егор Афанасьевич Борисов үбүлүйдээх саанын корсо

ӨРӨСПҮҮБҮЛҮКЭБИТ КЭСКИЛЛЭЭХТИК САЙДАРЫН ТУҢУГАР

Егор Афанасьевич Борисов үлэтин биографията

1971-1974 сс. – Чурапчытаабы «Сельхозтехника» холбоһугар өрөмүөннөһүчү-селиэсэр

1979 с. – Новосибирскайдаабы тыа хаһаайыстыбатын үнүстүүтүн (билигин Новосибирскайдаабы судаарыстыбаннай аграрнай университет) бүтэрэн, «инженер-механик» идэтин ылбыта.

1979-1991 с. – өрөмүөннүүр мастарыскай сэлбиздоссэй, Чурапчытаабы «Госкомсельхозтехника» уурааһаа, Чурапчы оройуоннаабы тыа хаһаайыстыбатын управлениетын бастакы солбуйааччыта, ССКП Чурапчытаабы райкомун сэкиретээрэ, норуодунай дыкутааттар оройуоннаабы сэлбиздэрин бэрэссэдээтэлэ.

1991сс. – Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын министриин солбуйааччы уонна «Якутгагропромтехснаб» ПХ(о) генеральнай дириэктэрэ

1992-1998 сс. – СӨ Бырабыыталыстыбатын Бэрэссэдээтэлин солбуйааччы, СӨ Бырабыыталыстыбатын бэрэссэдээтэлин бастакы солбуйааччы.

1998-2000 сс. – СӨ тыа хаһаайыстыбатын уонна собуотускаа министриэ, тыа хаһаайыстыбатын НЧИ дириэктэрэ.

2000-2002 сс. – тыа хаһаайыстыбатын НЧИ дириэктэрэ.

2002 с. Олунньутугар – СӨ Бырабыыталыстыбатын бэрэссэдээтэлин бастакы солбуйааччы.

2003с. олунньуттан – 2010с. бэс ыйыгар диэри СӨ Бырабыыталыстыбатын бэрэссэдээтэлэ.

2007с. – «Биир Ныгыл Россия» партия чилиэнэ.

2010 – Саха сирин Бэрэсидьиэнин эбэһинэтин төлөрөөчү, РФ Бэрэсидьиэнэ Д.А.Медведев анааһынан регион баһылыга.

2010с. бэс ыйын 17күнүгэр – СӨ Ил Түмэн Судаарыстыбаннай Мунньаба Е.А.Борисовы СӨ Бэрэсидьиэнин дуоһунаһыгар бигэрэтэр.

Өрөспүүбүлүкэбит 2010-2018 сс. Бэрэсидьиэнэ, саха бастакы Ил Дархана, биир дойдутаахпыт Егор Афанасьевич Борисов 65 сааһа Өрөспүүбүлүкэбэ бэлэстэнээри турар.

Бэрэсидьиэн дуоһунаһыгар олорон, Е.А.Борисов регион Бырабыыталыстыбатыгар уларыта тутууну ыйыпта 2012 с. бэс ыйын 8 күнүгэр Өрөспүүбүлүкэ парламена СӨ Конституциятыгар уларытылыны бигэрэппитэ. Бэрэсидьиэн дуоһунаһа баһылык (Ил Дархан) дээн уларытыла, Ити уларытыы 2015 сылга, үлэни опоро салайааччы Е.А.Борисов боломуочуйата бүтүүтэ, күүһүгэр киирбитэ.

Е.А.Борисов салайааччылаах СӨ Бырабыыталыстыбатын сана састааба 2003с. олунньу ыйыттан үлэтин саҕалаабыта. Өрөспүүбүлүкэ салалтатын сүрүн сорууттарынан – экономиканы сайыннарыы, табаары онорон таһаарыы уонна өнөхү оноруу буолбуттара.

Е.А.Борисов СӨ Бырабыыталыстыбатын бэрэссэдээтэлинэн үлэлиир кэмгэр Өрөспүүбүлүкэ экономикатын сайдыытын татима, нэһилиэнньэ олохун таһыма үрдэбэтэ. Өрөспүүбүлүкэ макроэкономикатын көрдөрүүтүнэн

Улук Илинни уокурукка инники күөҥнэ тахсыбыта 2007 с. Е.А.Борисов СӨ Бырабыыталыстыба бэрэссэдээтэлинэн иккистээн талыллытыгар кэлэр биэс сылга соруунан экономика сүрүн салааларын сөргүтүү, национальнай дохуоту үрдэтии буолбута.

2007 с. Е.А.Борисов быһаччы кыттытынан Өрөспүүбүлүкэ онорон таһаарар күүстэрин, тырааныспар, энергетика 2020 с. диэри биир кэлим сайдыытын схемата оҥоруллубута.

Итини таһынан Е.А.Борисов тус бэйэтин көбүлээһининэн Өрөспүүбүлүкэбэ бастакынан 2009 с. административнай быраабы кэһи тутунан СӨ Кодекса ылыныллыбыта. СӨ Бэрэсидьиэнин дуоһунаһыгар 2020 с. схеманы олоххо киллэриигэ үлэлээбитэ.

Эрда ылыныллыбыт былааннарга тирэҕириттэн 2010-2012 сс. Өрөспүүбүлүкэ социальнай-экономическай сайдыыта Россия ортоку таһымын куорарбыта.

2012 с. судаарыстыба бүддьүөтүгэр 125,9 млрд солк. (2011сылтан 110%) угуллубута, итинэн нолуок дохуота 59,9 млрд. солк. (115%) буолбута.

Өрөспүүбүлүкэ судаарыстыбаннай бүддьүөтүттэн анаарыттан ордуга (74,7 млрд. солк.) социальнай бырагыраамалары толорууга аһаммыта. Бүддьүөт үлэһиттэрин хамнастарын үрдэтиигэ эбии 1,8 млрд. солк.бэриллэбитэ. Үлэтэ суох буолуу аһаабыта. Нэһилиэнньэ аһсаана төрөөһүнтэн дойдуга 7-с, Улук Илинни Федеральнай уокурукка 1-кы мизстэни ылбыта. 2012 сыл түмүгүнэн норуоттар икки ардыларынаабы икки рейтингвай агенстволар — Fitsh Ratings Standard & Poors СӨ кредиткэ рейтингин үрдэллэтиртэ.

Е.А.Борисов нэһилиэнньэни кытта быһаччы кэпсэтиитэ үгэскэ кубуллубута. Сылын аайы Ситэриилээх былаас уорганнара Өрөспүүбүлүкэ нэһиликтэринэн отчуоттааһыннара олохтооммута. 2010 сылтан Бэрэсидьиэн парламенга уонна нэһилиэнньэбэ туһаайан этиитигэр сыл түмүктэрэ кэлэр сорууттар ыйыллаллар. 2011 сылтан Өрөспүүбүлүкэ Бэрэсидьиэнэ сылын аайы отчуоттааһына саҕаламмыта. Е.А.Борисов «Хотугу Форум» норуоттар икки ардыларынаабы тэриптэ бэрэссэдээтэлин уонна бөдөн ыспартыбынай күрэхтэри уонна култуурунай тэрээһиннэри тэрийээччи регион баһылыгы баһылытынан, РФ норуоттар икки ардыларынаабы бииргэ үлэлээһингэ уонна РФ Арктикаба интэриэһин көмүскээһингэ кырата суох кылаатын киллэрбитэ.

Саха сирин Бэрэсидьиэнин дуоһунаһыгар тахсарыгар тып этиитигэр социальнай политикаба биир сүрүн хайысхатынан Өрөспүүбүлүкэ олохтоохторун опоро дьизэн хааччыыны буолуохтаабын ыйбыта.

2012 с. «Обеспечение качественным жильем на 2012-2016 гг.» судаарыстыбаннай бырагыраама ылыныллыбыта. 2010 с. 352 000 кв.м. опоро дьиз тутуллан былаан куорарыллыбыта. Базагыт собуота аһыллан, Өрөспүүбүлүкэбэ үрдүк технологиялаах тутуу матырыйаалларын онорон таһаарыы саҕаламмыта.

2012 с. Улук Илинни Федеральнай уокурукка бастакынан региональнай венчурнай пуонда – «Якутия» хампаанньа тэриллэбитэ. «Технопарк «Якутия», «ХИФУ баазатыгар Арктическай инновационнай Киин үлэлэрэ саҕаламмытара. Олохтоох бэйэни салайыныыны сайыннараар тутуттан, муниципалитеттарга сыһыа үл-харны өттүнэн боломуочуйаларын юэстэи ыйыллыбыта. 2 012 сылтан, сыл ахсын, нэһиликтэр баһылыктарын кытта көрсүү ыйытыга эппизтээһин халыыбынан ыйыллар» буолбута. Тыа хаһаайыстыбатыгар, салалтаны сайыннараар тутуттан, агроменеджердэр үнүстүүттэрэ сайдар.

2013 с. аҕыах аһсааннаах Хотугу норуоттар бырааптарыгар боломуочуйа

үнүстүүтэ тэриллэитин туһунан быһаарыы ылыныллыбыта.

Каадырдары бэлэмнээһин уонна талыы түһүмэхтэрдээх систизмэтэ олохтооммута. 2011 с. СӨ Бэрэсидьиэнин иһинэн каадыр политикатын Сүбэтэ тэриллэбитэ. СӨ салайар каадырдарын резервэтэ баар буолбута. Е.А.Борисов көбүлээһининэн 2009 сылтан «Миниистир» дьыалабыай оонньуу ыйыллар, 2012 сылтан «Сахаселигер» ымчат үөрэххэ форума, 2013 с. бастакы «Эдэр фермер» дьыалабыай оонньуу ыйыллар.

Билигин Саха сирэ инвестициянан бырайыактары олоххо киллэриигэ Улук Илинни Федеральнай уокурукка регионнартан инники күөҥнэ иһэр. 2003-2009 сс. нэһилиэнньэ харчынан дохуота 57 % үрдээтэ. Хамнас алын кээмэйиттэн намыһах дохуоттаах нэһилиэнньэ аһсаана 22% намтаабыта.

Өрөспүүбүлүкэ уонна федеральнай тус сыаллаах бырагыраамалар инженернэй, транспортнай, энергетическай, социальнай хайысхалары хаһан олоххо киллэриллэллэр. Алмааһы хостуур бөдөн эбийиэктэр: Ньурбатаабы ГОК, «Интернациональнай» рудник иккис учарата, «Ботуобуйа» кимберлитовай турбака разведката түмүктэннэ, Светлинскэй ГЭС үлэбэ киирдэ. Өлүөнэ өрүһү туоруур гаас турбата тутуллан, илин аһээр улуустар гаас ситимигэр холбоннулар. «Илин Сибир-Тихэй Океан» нефтелпровод тутуутун туһунан суолталаах быһаарыы ылынына.

2012 с. Хотугу Талаанна ньиэби хостосхун саҕалаһаахха. Өрөспүүбүлүкэбэ ньиэби хостосхун 7 млн. тусоннан улаатара былааннаммыта. «Сургутнефтегаз» хампаанньа Саха сиригэр үлэлээһиниттэн РФ бүддьүөтүгэр 15 млрд. солк. нолуогунан киирбитэ, итинэн 7 млрд – Өрөспүүбүлүкэбэ киирэн социальнай эбийиэктэр тутууларыгар барбыта.

2012 с. инвестиция бырагырааматыттан 36 % 19 млрд. солк. социальнай эбийиэктэр тутууларыгар, 17% – опоро дьиз тутуутугар, 18% тырааныспар комплексыгар тутуллубуттара. Бөдөн улуурт комплексара тутулуннулар: 3000 мизстэлээх комплекс, 300 мизстэлээх футбол манежа, 50м. ванналаах бассейн.

2002-2009 сс. 109 оскуола, 86 медицина тэриптэ, 11 үрдүк уонна орто анал үөрэх эбийиэктэрэ, 18 култуура, 2012 с. Россия үрдүнэн 56 сана оскуола тутуллубут буоллаһына, 12-саха сиригэр.

Федеральнай бүддьүөттэн үл көрүлүүтэ 3,3 –тэн 18,8 млрд солк. тийибитэ.

РФ Бэрэсидьиэнэ В.В.Путин соруудаһынан Өрөспүүбүлүкэ 2020 с. диэри биир кэлим сайдыытын схемата олоххо киириитэ тэтимнээхтик барар. 2007-2011 сылларга инвестициянан 752 млрд солк. – схемаба былааннамыттан 31 % үл киирбитэ. Бөдөн промышленнай тэрилтэлэртэн нолуок киириитэ 2002 с. 2,2. млрд. солк. 2011 с. 10 млрд. солк. тийибитэ. Е.А.Борисов салайытынан «Комплексное развитие Южной Якутии» бырайыагынан үлэ ыйыллар. 2012 с. «Восточная Сибирь-Тихий Океан» нефтелпровод бастакы түһүмэбэ түмүктээммитэ.

«Мир», «Айхал» алмааһы хостуур рудниктар, «Денисовскэй» чоһу хостуур шахта бастакы учараттара үлэбэ киирдилэр. «СӨ адневилюйское ПКМ-Мастах-Берге-Якутск» нэһилиэнньэбэ пууннарга таһы хаһааннаах былаана туолла. Саха Өрөспүүбүлүкэтин таһынан хааччыыны Генеральнай схемата бигэрэтиллибитэ. Беркажит-Томмот-Аллараа Бэстээх (Дьокуускай) тимир суол уулаата ууруллубута. Уотунан хааччыыны улахан эбийиэктэр үлэбэ киирдилэр. Ачыгы уонна орто предпринимательство судаарыстыба өттүттэн өйөбүлү ылытынан Саха сирэ регионнартан инники иһэр.

Өрөспүүбүлүкэ агропромышленнай комплексын сайыннарыыга Е.А.Борисов

улахан болбомтотун уураар. 2012с. Тыа сирин сайдыытыгар судаарыстыбаннай бүддьүөттэн 8 млрд-тан тахса көрүлүбүтэ.

Тыа сирин сайдыытын 27 төрүтүнэн баһааран ыйын «Саха күнүгэр СӨ Бэрэсидьиэнин «Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр тыа сирин сайдыытын биир кэлим дьаһаллара» диэн 1644 №-дээх ыйааһа буолбута. Ол курдук, 2013 сыл Өрөспүүбүлүкэбигэр Тыа сирин сылынэн биллэриллибитэ. Эдэр фермердэри, дьиз кэргэн хаһаайыстыбагарын өйүүргэ, сүөһү атылаһытыгар 100 мөл. солкуобайтан тахса үл көрүлүбүтэ.

Предпринимательство сайдыытыгар 2009-2012 сс. 2,1 млрд солк., ол иһигэр, федеральнай бүддьүөттэн 1 млрд. солк. көрүлүбүтэ.

Бэрэсидьиэн Е.А.Борисов өттүттэн наука сайдыытыгар уонна саһаны олоххо киллэриигэ улахан болбомто ууруллубута. Венчурнай пуонда тэриллэн, судаарыстыба өттүттэн Өрөспүүбүлүкэбэ Наука Академиятын өйөөһүн улааллыта. Технопарк тэриллэбитэ, интеллектуальнай бас билии Киинэ, Аграрнай научнай-үөрэтэр производственной комплекс, эдэр учуонайдарга, исписалиистэргэ научнай-үөрэхтээһин пуондата тэриллэбитэ.

Е.А.Борисов улахан болбомтотун физкултуура уонна улуурт, чөл олох сайдыытыгар уураар. Сылтан сыл нэһилиэнньэ ортоугар улуурдунан дьарыктанааччы аһсаана эбиллэн иһэр. 2011с. Физкултуураанан уонна улуурдунан дьарыктанааччы Өрөспүүбүлүкэбэ (нэһилиэнньэ 22,5 %, Россияба- 20,6% элбээбит). Егор Борисов тус хонтуруолунан «Азия оболоро» норуоттар икки ардыларынаабы ыспартыбынай оонньуу ыйыллыбыта.

Нэһилиэнньэ былаас уонна олохтоох бэйэни салайыныы уорганнарын хардарыта сыһааннарын (үлэлээһиннэрин тулсарар сылтан, Егор Афанасьевич көбүлээһининэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин Уопсастыбаннай палаатата тэриллэбитэ. Е.А.Борисов инники сайдыыны хамсатар күүһүнэн былаас бары уорганнарын бииргэ үлэлээһиннэрэ эрэ буолбакка, Саха сирин олохтоохторун, гражданнын быһаччы кыттылара буолар диэн бэлэтиир.

Е.А.Борисов – бөдөн судаарыстыбаннай дизйэтэл, биллэр-көстөр учуонай, политик уонна региональнай. Федеральнай таһымнаах экономист. Экономическай наука доктора (2000), 60 научнай үлэ, ол иһигэр, 4 монография ааптара. Кини эрдээксийэлээһининэн 10 научнай үлэ хомуурунньуга, монографиялар, брошюралар научнай-методическай рекомендадиялар бэчээккэ тахсыбыттара. Кини салалтатынан 5 экономическай наука хандьыдаата үүмүмүтэ, «Родина» сурунаал Попечительскай Сүбэтин чилиэнэ.

Егор Афанасьевич «Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуот хаһаайыстыбатын үтөөлээх үлэһитэ», РФ Боһуоттаах донора (1991), РФ Боһуоттаах тимир суол тутуааччыта (1994), РФ сибээһин маастара (1995), РФ агропромышленнай комплексин Боһуоттаах үлэһитэ (2011), «Добродоһуу» Уордьанынан, алоостола тэннээх Сибээһи Владимир кинээс Нуучча православнай танаратын дьистин уордьанынан, «РФ финансовой хонтуруолу бөһөгөтүү», РФ Куттала суох буолууга Сүбэтин «За заслуги в обеспечении национальной безопасности» мэтээллэринэн наһараадаламмыта.

Туһаныллыбыт матырыйаал – Егор Афанасьевич Борисов. (библиографический указатель). 2010-2014 гг. Кирии тыла – СӨ Бэрэсидьиэнин уонна Салалтата, Варвара Дмитриевна ПОПОВА тылбаастаата.

Улуу Кыайы 75 сылын көрсө

КЫАЙЫ ХОРУОНЬУКАТА АБА ДОЙДУ УЛУУ СЭРИИТИН БЭЛИЭ ТҮГЭННЭРЭ

75
Кыайы
1945-2020

1941 сый

Бэс ыйын 22 күнэ. Халлаан сырдыгыта, ыйэмэс сэриитэ, сэрэтиитэ суох Сэбиэскэй Союуска саба түспүтэ. Аба дойду Улуу сэриитэ сабаламмыта.

Бэс ыйын 22 күнэ. Брест кириэппэһи дьоруудуу көмүскээһин сабаламмыта. Бу кыргыһы устуоруйаба сэрии сабаланытын биир алдьархайдаах, ол эрэн хорсун быһыы, күүстээх утарылаһыы символун быһытынан кирибита.

От ыйын 3 күнэ. Бу күн Иосиф Виссарионович Сталин, өстөөххө быһаарылаах утарсыны онорор туһунан иһитиннэриитэ дойду араадыһыгар иһиллибитэ.

Атырдьах ыйын 30 күнэ. Сэбиэскэй аармыйа бастагы ситиһилээх кимэн кириитэ сабаламмыта. Ельня куорат босхоломмута. Аба дойду Улуу сэриитигэр Сэбиэскэй аармыйа ситиһилэрэ бу куораттан сабаламмыта диэн аабыллар.

Сэтинньи 7 күнэ. Кыһыл болуоссакка байыаннай параат тэриллибитэ, онтон саллааттар тутта фронтна барбыттара. Фронт лиинийэтигэр дизри баара-суоҕа уонунан бизрэтэ хаалбыта.

Ахсынньы 5 күнэ. Москва куорат анныгар сэбиэскэй сэриилэр кимэн хабааннаах кимэн кириилэрэ сабаламмыта. Ити түмүгэр өстөөх, Москва куораттан 150-400 бизрэтэ ыраах үтүрүтүлүбүтэ, 50 ыйэмэс дивизията үлүтүрүтүлүбүтэ.

1942 сый

Ыам ыйын 20 күнэ. Аба дойду сэриитин бастагы уордыана бигэрэммитэ. Сэбиэскэй кэм ити кэминээбэ бастагы наһараадата ата.

Бэс ыйын 11 күнэ. Вашингтон куоракка СССР уонна АХШ икки ардыгар бэйэ-бэйэс көмөлөһүү сөбүлэһин баттаспыттара. Ол түмүгэр көрүлүбүт тиэһиникэлэр, ас-үөл Сэбиэскэй аармыйаны күүскэ өйөөбүттэрэ.

От ыйын 28 күнэ. "Кэннин дизки хардыһаама!" ("Ни шагу назад!") СССР оборонатын наркома Иосиф Сталин 227 нүмэрдээх бирикээһэ тахсар.

Балаһан ыйын 9 күнэ. Белоруссия штабын бартыһааннар хамсааһыннара тэриллэр. Бартыһааннар өстөөхү суоһарарга төһүү күүс буолбуттара.

1943 сый

Олунньу 2 күнэ. Устуоруйаба саамай улахан хаан тохтуулаах Сталинград куорат иһин кыргыһы түмүктэнэр. Өстөөх 330 тыһыынча бөлөҕө суох оноһуллубута. Сэрии туттаах күннэрэ үүмүттэрэ.

От ыйын 12 күнэ. Устуоруйаба саамай элбэх таанка кирииллээх кыргыһы Прохоровка анныгар буолбута. Бу түгэн Курск кыргыһы туттаах кэминэн буолбута, итиэннэ стратегия Сэбиэскэй аармыйа өттүгэр көспүтэ.

Атырдьах ыйын 5 күнэ. Орел уонна Белгород куорат босхоломмуттара. Москва куоракка бастагы артиллерийскай салюту ыппыттара. Кыһыл аармыйа арбаа күүскэ кимэн кирибита.

Балаһан ыйын 25 күнэ. Смоленская куорат босхолонон. Ситиһилээх кыргыһылар түмүктэригэр өстөөх 200-205 бизрэтэ арбаа үтүрүлпэн, ыйэмэс сэриитигэр Белоруссия уонна Прибалтика кыраныссатыттан барарга күһэллүбүттэрэ.

Сэтинньи 6 күнэ. Киев куорат босхолонон. Днепр иһин кыргыһыга сэбиэскэй аармыйа, өстөөхү утары кыргыһыга бэйэтин кыабын өссө күүһүрдүбүтэ. Ити түмүгэр Румыния, Польша ону ааһан Германияга тахсар суолун соломмута.

Ахсынньы 1 күнэ. Тегеран куоракка И.Сталин, Ф.Рузвельт, У.Черчилль кыттылаах кэмпириэнсийэ түмүктэммитэ. Арбаа Европага "иккис фронт" арыярга быһаарыныы ылыныллыбыта.

1944 сый

Тохсунньу 27 күнэ. Ленинград куорат блокадата толору уһуллубута. Аба дойду Улуу сэриитин саамай уһун, кырыктаах төгүрүтүлүүтэ түмүктэммитэ.

Ыам ыйын 9 күнэ. Хара муоратаабы флот кылаабынай байыаннай баазата турар Севастополь куорат босхолонон. Үс күн буолан баран Крым арыыга бүтүннүүтэ босхоломмута.

От ыйын 3 күнэ. "Багратион" операция түмүгэр Минск кыргыһы босхолонон. Бу даата Белоруссия өрөспүүбүлүкэтигэр тутулуга суох буолуу күнүнэн бэлиэтэнэр.

Алтынньы 20 күнэ. Уолсай кимэн кирии операциятын түмүгэр, сэбиэскэй сэриилэр Югославия норуодунай босхолоуу аармыйатын кытары кыттыһан Белград куораты босхолообуттара.

1945 сый

Тохсунньу 17 күнэ. Варшава куорат босхоломмута. Инньэ тынан Висло-Одерская операция бастагы түһүмүс ситиһилээхтик түмүктэммитэ.

Олунньу ыйын 4-11 күннэрэ. Ялтинский кэмпириэнсийэ тэриллэр. СССР, АХШ, Великобритания лидердэрэ сэрии кэнниттэн буолар эйэлээх бэрээдэк тула кэпсэтиини ыппыттара.

Олунньу ыйын 13 күнэ. Будапешт куораты босхолоуллар. Ити түмүгэр сэбиэскэй аармыйа Чехославия уонна Австрия хайысхатыгар тахсар кыаҕа үөскэбита.

Муус устар 9 күнэ. Сэбиэскэй сэриилэр Илинни Пруссия киинэ Кенигсберг куорат-кириэппэһи штурмаһан ылаптар. Билигин Калининград куорат буолан турар.

Муус устар 13 күнэ. Вена куорат босхолонон. Сэбиэскэй сэриилэр Германия собуруу өттүгэр тахсаллар.

Муус устар 25 күнэ. Эльба өрүскэ өстөөхү утары сэбиэскэй уонна америка саллааттара холбоһуктаах устуоруйаба биер өйдөнөн хаалар ураты кыргыһы буолбута.

Ыам ыйын 2 күнэ. Сэбиэскэй аармыйа Германия столицатын штурмалыйр. Берлин урусхалламмыта.

Ыам ыйын 9 күнэ. Прага куорат босхоломмута. Өстөөх күүстээх бүтэһик бөлөҕүн үлүтүрүтүү буолар.

Ыам ыйын 9 күнэ. Кыайы күнэ! Германияны эргийбэттии капитуляциялыыр акт баттаммыта.

Сэрии содула

- Тохтоло суох 1418 күн устата буолбут сэрии кэмигэр, быһа барыллаан, 27 мөлүйүүн Союус үрдүгэр олорор дьон суорума суолламмыта.

- 880 күннээх Ленинград блокадатыгар 600 тыһыынча киһи сырдык тыһына быстыбыта.

- Араас суруйуулар

көрдөрүүлэринэн, 17-тан 25 мөлүйүүн дьону көһөрүү буолбута.

- Сэрии устатын тухары СССР территориятыгар өстөөхтөр 1710 куораты, 70 тыһыынча киһини дэриэбинани, 32 тыһыынча собууту, фабриканы урусхаллаабыттара.

- 1941 сыллаахха 1523 бырамыысыланнай тэрилтэ

эвакуацияламмыта.

- Судаарыстыбаннай хамыһыһа сыанабыллан, бу кэм устата Союус бэйэтин омук быһытынан 30% баайын дуолун сүтэрбитэ. Оройуоннарда урусхалланны ороскуота 65% тийэ аабыллыбыта.

2019 — Арасыйыаҕа Тыйаатыр сыла

"БЫАРА СУОХТАР" — норуот тапталла, билиинитэ

Мындаҕаайытаабы "Быара суохтар" түмсүү 2003 сыллаахха тэриллэбитэ. Хара бастакыттан көрөөччү биһирэбиллэн ылан барбыта. Былыргы сахаларга "күлэн, быара суох бардыбыт" дээн сомоҕо домох баар. Салайааччыбыт Мария Андреевна Дьячковская Мындаҕаайытаабы сыһынан дьэтин методигынан өр сыл бэринилээхтик таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Кини биһигини талааммытын арыяары, биірдиһээн иһиһин, кэпсэтэн-илсэтэн, үөрэтэн-такайан, хамсатан-имсэтэн көрбүтэ. Барсар оруолларынаардаан, күнэтэн, көрөөччүлэргэ таһаарбыта. Дэриэбинэ араас идэлээх дьонно, килиһпэ астааччыттан ыанньыксытыгар тийиһэ, учууталтан пенсионерыгар тийиһэ, бириэмэ булан ыһырддар эрэ, кэлэн оонньоон, бэйэбитин боруобаланан барбыппыт. Бары да көргөн-көтөөх дьон буолан биэрбиппит, талаан таһымнааһына дьэ онно буолбута. Онтон аны Андреевнабыт "киинэтэ устуорун" дээн турда.

Сценарийын бэйэтэ суруйан, режиссердаан, оруолларынан оонньоонун, киинэҕэ уһуллуу садалааммытынан барда. Ньымэстэр да буолан ыллыбыт, Визиннэҕи да оонньоотубут, уубутугар —

хаарбытыгар киһиһин, букатын да Индияҕа тийиһибит, боотурдар да буолбуттаахпыт. "Восбше, дэриэбинэҕэ" дээн дэриэбинэ олохун көрдөөх түгэннэрин "туустаан-тумалаан" көрдөрөр киинэбит орослүүбүкү дьонун-сэргэтин сэнээрбитин ыһыан ылбыта. "Ороһуоспа остуоруйата" эмиэ Саҥа дьыл, таптал, сүлүкүүн тизмэтэ — эмиэ туһунан остуоруйа этэ. "АБВ"-га мизэх оһуола дириэктэрин оруола түбөспүтэ. Оһуола проблематын, оһолор сыһыаннарын таарыйар киинэ этэ. "Японская сайын" — бу коммерческой хабааннаах эмиэ юмордаах киинэ, "Эн кимниһи?" дээн бу үрүннэр-күөхтэр, революция саллааттара — кыһыллар тустарынан, "Кырдыбат тапталга" сааһырдаллар даһаны, олоххо тардыһы күүһэ көстөр, "Дьоппуон Дьуонаахы" бу эмиэ гражданская сэрии кэмигэр саха киһитин дьылҕата көрдөөх истигилэ уһуллубута. Сайын аайы хайаан да биірдии киинэни устатыт. Билигин "ютубка" икки саҥа киинэбит таһсаары турар.

Ону таһынан араас кылгас киинэлэр элбэхтэр, киһи ааһан сиппэт сценкалара, кэмиздийэлэрэ, араас элбэх нүөмэрдэр... Кэпсирдэһи бардахпыттына, сорох сиргэ барыбытын биір хосхо симэн кэбиһэллэр. Онно дьэ, көрдүүс түгэн Бөҕө буолар — кэпсирдээх таһаһы. Булбака булумахтаны, ким эрэ тылын умнан атыннык санарыһа, нүөмэрдэри булкупуу, атын таһаһы таннан таһсы. Хата, дьолго, сөп түбэһэн, син быһынан таһсарбыт, дьон күлсөн быара суох оһолор буолааччылар. Саала иһэ толору буоллаһына, оонньоуруга чэлчэки буолар. Хаһна сылдыһыт сирбигитгэр көрөөччү сааланы толору кэлэрэ. Ол кэмнэргэ Мария Андреевнабыт түбүктээх үлэтэ оргуйан оһолороччу — суруйар, айар, бэлэмниир. Онно барытыгар кэргэнэ Петр Михайловичкүс — кеме буолар. Кини сүүрэн-көтөн, булан-талан, кыһаппан, таннан-симэнэн, бөрөнөн-таранан кэпсир баркэ барааччы. Дьон ыһыһын тыһа мэлдьи убаарааччыта суох.

Нэһилиэккэ ыһыппар култуурунай дьаһаллар Мария Андреевна тэрийиһитинэн, куруук үрдүк таһымна буолаллар. Түөлбэлэр тэрилтэлэр, үбүлүүдээх дааталар, биірдиһээн дьон, тэрилтэлэр бырааһынньыктара барыта илим хотобонун курдук субуллан, устуоруйа кэрчиктэрэ буолан, умнуллубаттыы өйгө-сүрэххэ инэллэр. Тааттанан, Амманан, Мэнэ Хаһалаһынан, Бүлүүнэн, Горнайынан, Дьоккуускайынан, Чурапчы оройуонун нэһилиэктеринэн кэрийэн гастроллуурбут. 2013 сылга "Быара суохтар" норуодунай тыйаатыр ааты ылбыппыт. Тыйаатыр кэлэктибэ кэпсир буоллун, куонкурус буоллун, барытыгар бириистээх мизстэлэргэ тиксэн, кыһыһылааһынан таһсара. Элбэх күрэх Гранын кыһыһылаахтарынан лауреаттарынан, дипломаннарынан буолбулут. Билигин бу тыйаатыр сахалыы киинэлэрэ "ютубка"

тахсан, саха сиригэр барытыгар көстөр кыахтанна. Мария Андреевна үлэтэ сыаналанан, "Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын туйгуна", "Норуот култууратын сайдытыгар киллэрбит кылаатын иһин" бэлэһэ хаһаайката. Ону сэргэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбатын кыһып көмүс чаһытынан наһараадалааммыта, Ил Түмэн, туһааннаах Министэриститибэлэр Бочуоттаах Грамоталарынан бэлэһэтэммитэ.

Биір бэйэм Мария Андреевнаҕа артыыс буолбуппунан, махталым мунура суох. Сөптөөх оруолларга туруоран, дьон-сэргэ билиитигэр таһаарыһынан, махтанабын. Бу "Быара суох" норуодунай тыйаатыр режиссерскай үлэтэ олох уустук. Ол курдук, ыллым да көрөөччү санаатын табан, күллэрэр ыарахан. Оннук маастарыстыбаны баһылаан, оруоллары наардыр, дьону түмэр талаана арыллан, билигин Чурапчы култуураҕа управлениетыгар үлэһии-хамсыы сылдыар. Ол да буоллар, биһигини, "Быара суохтарын" умнубат — дьону үөрдэ, артыыстарын талаанын арыһа айымнылаах үлэ үгэнигэр сылдыар. "Быара суохтар" норуот өйүгэр-санаатыгар умнуллубаттыы сөһөн, көр-күлүү үрдүкү чыпчаалын дабайар, биіртэн биір чабылхай талаан таһсан иһэр. Норуот тапталын, билиинитин ылбыт тыйаатыр быһыытынан сыаналыһаллар. Билигин "Быара суохтар" "Чуолкайдар" дээн саҥа сүүрээһинэн эбилиһиллэр, садалааммыт үлэни эрэллээхтик салгыһаллар. Оһон хаһыат нөһүө кэпсирдэлэрбэр ситиһиһилэри, таһаарыһылаах үлэни баһарабын.

"БЫАРА СУОХТАР" — АРТЫЫСТАР

"Быара суохтар" — артыыстар
Туһунан да солбуллубаттар,
Айылҕа биэрбит талаанын
Дьоннор сөҕө көрөллөр.

Артыыс сыанаҕа оонньоура —
Кини сүүрэн соруға.
Дьону үөрдөр үтүөтэ —
Көрөөччү ыһыһын тыһа!

Оруолун табан арыһыта —
Салайааччы сыһыһын ситиһтэ,
Тыйаатыр сарсыннылаах буолуута —
Бу норуот махтала, билиинитэ!

Степан Егорович КОЖУРОВ —
ЫСТАПААН ТААСТААХ,
"Быара суохтар" норуодунай тыйаатыр
артыһа.

Успуорт

ОСТУОЛ ТЕННИНГИН БАСТАКЫ ХАРАҢАЧЧЫЛАРА

(Эдэр теннисчигтэргэ ананар)

Поисеева, Александр Догордуров, Герасим Платонов, Николай Федоров, Софья Сорокумова, Мария Захарова, Михаил Догордуров, Парасковья Сивцева, Светлана Башарина, Никита Попов, Брита Попова, Василий Кривошалькин, Гавриил Колесов, Константин Григорьев у.д.а. кэлбиттэра. Саҥа элбэх ситиһиһлэр баар буолбуттара.

1967 СЫЛ МУУС УСТАР 22-24 КҮННЭРЭ

Уһук Илин зонатаабы күрэхтэһии Дьокуускай куоракка оҕо успуордун дыбарыаһыгар буолбута, онно бастагы күрэхтэһии успуобуйатынан, хамаанда састаабыгар юниор күлүлэриппэн, мин оонньуур буолбутум, олус долгутуулаах этэ. Хамаанданы Афанасий Кирикович Софронов салайбыта. Бары чуралчылар – Петр Оконешиников, Александр Догордуров, Клара (Оконешикова) Собакина, Любовь (Попова) Барашкова куоракка кириэн, "Лена" гостиницаҕа түспүппүт. Күрэхтэһиигэ тэрийэр кэммитиз быһаарыытынан, юниордар оонньообот буолбуппун, онон ойбос судьуйанан сылдыбытым. Ол күрэхтэһииттэн саамай өйдөнөн хаалбыта – чуралчылар финалга (Саха Сирэ) Хабаровскай кыраай хамаандатын кытта финальнай кириһиһитигэр ахсаан 6:6-ҕа буолбута, кыайыыны аҕастаһык паара быһаарбыта. Петр Оконешиников, Любовь Барашкова 3:2 ахсаанынан кыайыттар. Оттон бириддиһэн бастыыр иһин кириһигэ эр дьонго Петр Оконешиников кытта Амурскай уобалас маастарга хандьыдаата (аатын умнубуппун) оонньообуттара. Хомойуох иһин, Петр 19:16-ҕа кыайан иһэн, бэйэтин подачытыгар 21:19-ка кыайтарбытын, хандьыдааты отунан-маһынан онорботторун итэҕэйбитим.

ТҮМҮККЭ

Этэргэ дылы, күн-дьыл, бириэмэ барара түргэн... Клара Алексеевна, Любовь Дмитриевна, Петр Петрович имигэстик, чэлчэкитик оонньуу туралларын, хамаанда чизһэ дик мунука ытаабыт дьону бу баар курдук өйдүүбүн. Төһө да ааспытын иһин, биір үбүлүөйгэ сааһыран баран, убай киһиттэн, Бүөтүртэн, ыйытан турабын. "Ити оонньообут кэмнэргэр, саамай ыарахана туох этэй? – дик. Онуоха Бүөтүр мичик тынан баран. «Иккис, үһүс баартыйаны турунан туран, дууһалыын оонньоон табыстаһына. 1 марафону 42 биэрэстэн сүүрэн кэлбит саҕа сананарым, сылайарым. Ол курдук, туох баар энергиям барара» – дик эппитэ. Бүтэһиккэ баар-суох эдэр эрчимнээх сааспыт аҕа табаарыстарбытыгар Клара Оконешиковаҕа, Любовь Барашковаҕа, Петр Оконешиковка баҕарыа этибит – билинни саҥа олоххо, чөл, доруобай сылдыһалларыгар, сизинэр, хоссизинэр үөрдэ-көтүтэ, көрө-хараһа, сылпыы сылдыһалларыгар, дьиз кэргэттэригар нус-хас олоһу, дьоллоох халлааны! Оттон эдэр теннисчигтэргэ этиэм этэ – остуол тенниһин устуоруйатын билин, сэнээрин, бэтэрээннэри батыһык, кыайылартан кыайылары, ситиһиһи баҕарабын.

Остуол тенниһэ – 50-60-70-с сылларга Саха сиригэр биір сайдан эрэр бастагы сүүрээччэ. Бастаан фанера ракеткалартан саҕалаан, сизиккэ оннугар улахан аһыыр остуолга кинигэ ууран оонньууну саҕалаабыт, тэйиккэлиир манан мээчик абыллар ылларбыт дьон хайы-сах 75-80 саастарыгар олордохторо. Бириэмэ түргэн.

Мин бүгүн суруйар дьонум Чуралчыны – успуорт туоната дэппит, Афанасий Кирикович Софронов успуорка уһуйбут эдэр дьонго билигин бонус таах сынньаланна олорор 80 саастарын туолан 90-с хаардарыгар үктэнэр Чуралчы чулуу кыргыттары – Клара Алексеевна (Собакина) Оконешикова, Любовь Дмитриевна (Попова) Барашкова, 75 сааһын томиточу туолбут Петр Петрович Оконешиков буолаллар.

БАРЫТА ХАЙДАХ ЭТЭЙ?

Бу кэмнэргэ успуорт маассабай көрүннэрэ саамай саҕаламмыт, ону тэнэ Саха сиригэр успуорт тэрилтэлэрэ санардыы сайдан, онкулларын булан эрэр кэмнэрэ. Афанасий Софронов куоракка «Колхозник» ДСО үлэли олорон, дьизтээбиди балһанынньатынан, төрөөбүт Чуралчытыгар үлэли кэлэр, онно ДСО «Урожай» тэриллэр,

тыа сирдэригэр успуорт маассабай көрүннэрэ сайдаллар.

Биір сапаанан оччотооһу кэмнэ, остуол тенниһэ тэнийэн барар, элбэх ыччат, оҕуһа оҕото оонньуур. Оройуон бастагы чөмпүйөннэстэ 1958 сыллаахха ыытыллыбыт, барыта 8 хамаанда, 24 теннисчиг кыттыбыт. Чөмпүйөннэринэн эр дьонго Алексей Собакин, Аскольд Кулаковская, Виталий Неустров, оттон дьахталларга Клара (Оконешикова) Собакина, Валентина Шестакова буолбуттара (Герасим Платонов, «Чуралчы теннисчигтэргэ» - 2010 с.).

Нөнүө сыл Алексей Собакин, Семен Прокопьев, Клара Собакина, Любовь Попова састааптаах хамаанда бастаабыта.

Биіртэн биір саҥа оонньооччулар уунан-сайдан испиттэрэ. 1959 сылтан саҕалаан, өрөспүүбүлүккэ тахсы саҕаламмыта, оройуон чизһин улахан дьонго Егор Захаров, Семен Прокопьев, Любовь Попова, Валентина Шестакова, оҕолорго өрөспүүбүлүккэ иһи-бии Слава, Александр Догордуровтар, Петр Оконешиников, Альбина Поисеева тахсыбыттар.

1960, 1966 сылларга Саха АССР III-с, IV-с ыспартакыйаадаларыгар Чуралчы сүүмэрдэммит хамаандата остуол тенниһигэр I-кы уонна II-с

миэстэлэри ылаттаабыта. Хамаанда састаабыгар Петр Оконешиников, Слава Догордуров, Клара Собакина уонна Мария Кронникова оонньообуттара. Ордук Петр Оконешиников тахсыылаахтык кыттан, мунутуур кыайылаах аатын ылбыта, итиэннэ 1962 сыллаахха Саха Сирин 10 куустээх ыспарсымыанын ахсааныгар кирибитэ.

ЧУРАПЧЫЛАР – РСФСР «УРОЖАЙЫГАР»

Биір бонус таах ситиһи 1961 сылга буолбута. Петр Оконешиников, Слава Догордуров, Клара Собакина уонна Мария Кронникова Уһук Илин зонатыгар чөмпүйөннээн, Калуга куоракка РСФСР «Урожай» уопастыба Киин Сэбизтин түмүктүү ыспартакыйаадаларыгар кыттан, Москва уонна Ставропольскай уобаластар кэнниһиттэн III-с бириһтээх миэстэни ылбыттар.

САНАТТАН-САҢА ААТТАР

Кэлин анал тириһээринэн В.П. Захаров үлэһиттэн, санаттан-саҥа ааттар тахсан испиттэрэ. Петр Оконешиниковы, Клара Оконешикованы, Любовь Дмитриевнаны батыһан, Альбина

1967 с. Дьокуускай, Сибиир Уһук Илин зонатын кыайылаахтара: П. Оконешиников, Л. Барашкова, К. Оконешикова, А. Догордуров, кытыы тураллар: Г. Платонов, Г. Макаров.

Герасим ПЛАТОНОВ, успуорт бэтэрээнэ.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Бытыктабыллаах Михаил Иванович ЛОСКИНЫ өр сыллаах дьаныардаах үлэнг үрдүктүк сыналаламмытын — техническэй наука хандьыдаатын учуонай истиэлэниг ылбыккынан, итиитик-истинник эбэрдэлиибит!

Баҕарабыт эйиэхэ чирээл тиит мастыы, кытаанах доруобуулары, төрөбүт дойдун нарын-намчы хатын чаранын сипсизини, уу нуһаран олобу! Санаабыт санаан саргылаах буоллун, баҕарабыт баҕан туолан истин! Айымньылаах үлэнг аартыгар өссө үрдүк ситиһиллэри!

Санаабытын алгыс курдук салалла түрдүн, толкуйдаабытын уруй хоту буоллун, дьин алгыспыт үтүөтүн аныыбыт, баҕарабыт бастыгын этэбит!

Эбэрдэни кытта Лаврентьевтар,
Диодоровтар, Гороховтар.

Күндү биһигэ сулууспалаабыт уолаттарбыт! От ыйын бүтэһик өрөбүлэ — Муоратаагы байыаннай флот күнэ. Онон, ис сүрэхпититтэн араас сылларга муора хараабылыгар сулууспалаабыт, сулууспалаабыт сылдыар ыччаттары, бойсубуй дьайыларга кыттыбыт уолаттары итиитик-истинник эбэрдэлиибит!

Сулууспа кэмизер киһи араас түгэннэргэ, түһээн да көрбөтөххөр тиксэбин, эгээрэ дьылы, "олох оскуолатын" ваһабын. Флот бойсубуй аһаҕаһа — хас биһирди Ийэ дойдуну көмүскээччи сүрбэр сөбүрүбэт киһи туттуута. Ол да иһин биһиги уолаттарбыт ханнык баҕарар бойсубуй соруудахтары барытын энкилэ суох чистээхтик топороллор.

Инникитин Чурапчы сириттэн-уотуттан патриотическэй өйдөөх санаалар, эрэллээх ыччаттар үүнүөхтэрэ дьин эрэлбит улахан. Барыгытыгар дылу-соруу, кытаанах доруобуулары, дьин кэргэннэригэр илээх олобу, күүстээх санааны! Өссө төгүл бырааһынньыгынан!

Ил Түмэн дьокутаата, саппаас хапытаана
Семен НИКИТИН,
Чурапчы улуунун бойсубуй дьайылар
бэтэрээннэрин түмсүүтүн бэрэссэдээтэлэ
Илья БЕРЕЗКИН.

Ытыктыыр санааһыт, Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо
ТЕРЮТИНА Елена Егоровна

уһун, ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан,
оболоругар, сиэннэригэр дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Кытаанахтан Мария, Иван Поповтар, Төгүлүттэн
Акулина Слепцова, Чурапчыттан Анна, Егор
Гоголевтар.

Таптаһаах убайбыт, бырааппыт

БОРИСОВ Николай Соломонович

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан,
күндүтүк саныыр кийиитигэр Анна Гаврильевнаҕа,
бырааттарбыгар Стасикка, Игорьҕа, кинилэр дьин
кэргэннэригэр дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Күтүөттэрэ Николай Петрович, кини дьин кэргэнэ,
оҕолоро, сиэннэрэ, күтүөттэрэ, кийиитэ.
Кутурбаммытын тиздэбит.

Таптаһаах кэргэнэ Борисов Николай Соломонович
уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан,
ытыктыыр күндүтүк саныыр, өр сылларга биһигэ үлэли
сылдыар новатор-учууталларыгар Анна Гаврильевнаҕа,
уолаттарыгар, кийиитигэр, сиэннэргэ, аймахтарыгар
Чурапчы улуунун географияҕа учууталларын түмсүүтэ

Прокуратура иһитиннэрэр

Административнай эппиэтинэскэ тардылынна

Суол сулууспатын үлэһитэ, суолга буолбут быһыылаан хаартыскаларын интэриниэт ситиминэн тарбаллытын иһин Чурапчы оройуонун прокуратура Россия Федерация административнай буруйдар тустарынан кодексын 13.14 ыстатыйатынан көрүлэр (федеральнай сокуонунан харыстанар сибидаһаннар тарбаты) дьыаланы көбүттэ. Ол төрүөтүнэн, суолга буолбут быһыылаан хаартыскаларын интэриниэт ситимнэ тарбаллыттарын чакчыгар олобуран, бэрэбизкэлээһин түмүгүнэн биһэргэнэ.

Ол курдук, бэрэбизкэ кэмизер көстөрүнөн, суол сулууспатын үлэһитэ интэриниэт ситимин, ол эбэтэр «WhatsApp» мобильнай сыһыары нөнүө үлэһиттэр бөлөхтөрүгэр ытыллыбыт суолга буолбут быһыылаан мизгэтин хаартыскаларын ылан баран, атын дьон көрөрүгэр анаан, туора бөлөхтөргө ыталаабыт. Ол түмүгэр, суол быһыылааһыгар кыттылаах сирэй персональнай дааннайдарын, кини тус олобун, кини олоһор буолбут түбэлтэлэри, туора дьон ырытыан сөп. Төбө диэтэххэ, хаартыскаларга суол быһыылааһыгар кыттыбыт массыына судаарыстыбаннай нүөмэрэ чопчу көстүбүт.

Чурапчы оройуонун мировой судууатын уурааһынан, суол сулууспатын үлэһитэ 500 солкуобай ыстыраапка накаастаммыт.

Чурапчы улуунун Прокуратура.

ГИМС извещает

Уважаемые жители Чурапчинского района!

Чурапчинский инспекторский участок ФКУ "Центр ГИМС МЧС России по РС(Я)" сообщает, в связи с вступлением в силу Федерального закона №217-ФЗ от 26 июля 2019 года "О внесении изменений в Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях", принятым Государственной Думой РФ от 18.07.2019 г., одобренным Советом Федерации РФ от 23.07.2019 г., ГИМС Чурапчинского района информирует об увеличении суммы штрафов, за отдельные виды нарушений, совершенных судовладельцами на водных объектах. Так, за управление маломерным судном, подлежащим государственной регистрации, не прошедшим ежегодного технического осмотра (освидетельствования), либо не несущих бортовых номеров или обозначений, либо переоборудованным без соответствующего разрешения, или с нарушением норм пассажироемкости и ограничений по району и условиям плавания, сумма штрафа увеличилась с * 500-1000 рублей * до * 5000-10000 рублей *. За управление маломерным судном лицом, не имеющим права управления этим судном или передача управления судном лицу, не имеющему права управления, сумма штрафа увеличилась с * 1000-2000 рублей * до * 10000-15000 рублей *. За управление маломерным судном, подлежащим государственной регистрации и незарегистрированным в установленном порядке, либо имеющим неисправности, с которым запрещена его эксплуатация, сумма штрафа увеличилась с * 2000-3000 рублей * до * 15000-20000 рублей *. — УВАЖАЕМЫЕ СУДОВАДЕЛЬЦЫ! В целях недопущения правонарушений на маломерных судах, рекомендуем в установленном порядке регистрировать свои маломерные суда, своевременно проводить государственное освидетельствование, не выходить на воду на маломерных судах без удостоверения судоводителя, без бортовых номеров, с неисправностями либо переоборудованными без соответствующего разрешения и строго соблюдать правила эксплуатации маломерных судов. "По всем вопросам обращаться по адресу: с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 5 а, (здание) Пожарной части, 2 этаж)".

Александр Владимирович ЗАХАРОВ,
руководитель Чурапчинского инспекторского участка.

Сүбэлэр

Харчыны тардарга сүбэлэр

• Бэйэбэр сурук. 5,10 сыл ааспытын кэннэ, билинни бэйэбэр сурук суруйабын. Ол кэмнэ эн байбыккын, баҕарабытын барыта баар. Дьэ, билинни бэйэбэр туку сүбэлээн этэй? Онно хайдах байан-тайан олоһорго сийилии суруйабын. Ол кэннэ суруккун силимнээн баран, ууран кэбис. Ити өйү-санааны уларытарга көмөлөһөр.

• Баҕа санаа каартата. Интэриниэскэ хайдах онорор туһунан суруйуу элбэх. Бу каарта кырдык көмөлөһөр дииллэр. Ый үүнэр кэмизер онорон баран, атын киһи көрбөт сиригэр (ыскаап ааныгар, утууар сиргэ) ыйаан баран, хам-түм харчыны-каларын көрө-көрө, ыра санаан туолбутун курдук саныытын.

• Маҕаһынарга сылдьан, араас үчүгэй маллары көрөн, ылбыт курдук өйгүтүгэр онорон көрүн, үөрүн, махтанын.

• Харчылаах амулет. Бөдөн манньыаты кыһыл сабынан сөллүбэтин курдук төгүрүчү баайан баран, аан үрдүгэр ыйыыгыт. Бу курдук тананынан куукула тигэн, иһигэр манньыаттары уган баран, уура сылдыаахха сөп.

• "Харчым суох, туохха да тийбэт", "харчы — харах уута" дьин этиилэри туттуман, үбү-харчыны убаастаан.

• Кыһыл, эбэтэр от күөҕэ өнөөх тири кумааһынньыгы атылаһын. Кумааһы харчыны кумалааһын, бытархайдары туспа тутун. Хаһан да кумааһынньыгы кураанах тутуман — ханнык да түгэннэ туттуллубат харчылаах буолуохтаах. Улахан харчылары туспа, кырлары туспа тутар ордук.

• Харчыны киһэ ааһыман, изстээмэн. Илииттэн илиигэ биэримэн, ол харчы эниэргийэтин илдьэ барыа. Уулуссаттан хомуйуман.

• Кыра да харчы кэллээһинэ, махталлаах

буолун. Харчы ытыктабыллаах сыһыаны эрэйэр.

• Сана көһүлүүгү ый үүнэр кэмизер атылаһар ордук. Бастагы харчыны "харай уонна элбэт", "дохуотум күн аайы улаата турар" дьин тыл этэн угун. Ый үүнэр түүнүгэр көһүлүүгү аһан баран, түүнүккэ ууран, харчы эниэргийэтин "ииттириллэр".

• Сизгикитигэр куруук манньыаттаах сылдыаахтааххыт. Дьин мунуктарыгар эмиз биэстээх харчылары уураар ордук.

БИТ-БИЛГЭ

Былыр-былыргыттан дьон харчыга сыһыаннаах бити-билгэни итэбэйэр, туһанар. Ол ханныктарый?

Остуолга кураанах иһиттэр, вазалар, бытыылкалар туруо суохтаахтар. Ыскаапка уурун, эбэтэр туһунан эрэ толорун. Куукуна остуолугар күлүүнү, харчыны уурумун. Остуолтан ас тобун илиигитинэн сотуман.

Таммалы тулар алдыаммыт кырааны онорун, уопсайынан, алдыаммыт, хайдыбыт малы быраһан иһэр ордук.

Киһэ күн кирибитин кэннэ дьини харбыыр, бөү таһааран быраһар куһаҕан. Сана дьинэз кириргэ куоскаһыт суох буоллаһына, бастаан манньыаты быраһын.

Тимзэ түспүт, алдыаммыт сизгээх танаһы кэтимэн. Үстэ абырахтаммыт танаһы кэтиэ суохтааххыт. Уопсайынан, эргэ танаһы кэтиэ — дьадайы бэлиэтэ.

"Саха сирэ" хаһыат суруналыыһа
Ангелина ВАСИЛЬЕВА
матырыйаалларыттан.

Кылааһынай арааһтар - Л.В. ГОРОХОВА
Эпигизмэр сиргэтэр - А.Г. ЗАХАРОВА
Кэргэннэригэр - С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ
Танаһы - Л.К. ПОПОВА
Бэчээтчи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ

Тэрийэн таһаарааччылар: СР
Правительства, Чурапчы улуунун
"Сага олох" редакция-издательской
холбоһук автономнай унитарнай
Российской Федерация Россия Федерация
СР управлениелыгар 2012 с. кулук тутар
15 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ
— ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель
аадырыһа: 678670, Чурапчы
сал., Карл Маркс уул., 26 "а".
Телефоннарбыт: редактор
— 41-332, отделлар — 41-265,
41-358. E-mail: sanaoloh@
mail.ru, сайт: sanaoloh.ru,
instagram: @sanaoloh

Бэчээкэ сакаас: №56 (11613)
Кэргэннэ: 1,5 бөл. линия
Ахсаана 1050, Хаһыат сыһыанна: 15
Аһаар сүрүгү эһитэр санаа редактор
таһаарыһа, аһаар сир, иһиттэр
аһаарыһа, сүрүгү аһаарыһа, иһиттэр
аһаарыһа, таһаарыһа, аһаарыһа, иһиттэр
аһаарыһа

Хаһыат бэчээкэ бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бэчээкэ бэриллинэ: 16 ч 00 м. "Сага олох" редакция-издательской холбоһука 29.07.2019 с. офсетка бэчээттэнэ.
Типография аадырыһа: 678670, Чурапчы сал., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекс: 54807. Хаһыат иһиттэрэ иһиттэ: онтуорунууһун уонна бэчээттиһэ таһаар.